

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه های علمیّه خواهران

معاونت پژوهش

عنوان:

تربیت دینی پسر بچه ها در اسلام

استاد راهنما:

سرکار خانم دکتر مرضیه صادقی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید احمد فقیهی

نگارنده:

سیده مینا هاشمی اصفهان

سال تدوین:

۱۳۹۰

چکیده:

پژوهش حاضر در پی طرح این سؤال اصلی که:

«برنامه تربیت دینی پسران در اسلام جهت آماده سازی آنان برای پذیرش مسئولیت های فردا و محفوظ ماندن از خطرات و آفات دوران بلوغ و پس از آن چیست؟»،

به بررسی منابع اسلامی و استخراج دیدگاه تربیتی اسلام در این زمینه پرداخته است.

از آن جا که تربیت انسان وسعتی به گستردگی ابعاد وجودی وی دارد، تربیت دینی پسران نیز از جنبه های متعددی قابل بررسی می باشد. در تحقیق حاضر ابعاد پرورش دینی پسران در سه محور فردی، خانوادگی و اجتماعی مورد بررسی قرار می گیرد.

در بعد فردی تربیت اخلاقی، اعتقادی و عبادی پسران مد نظر بوده و در بعد خانوادگی روابط پسران در خانواده در ارتباط با والدین، خواهران و برادران و خانواده گسترده تحت مطالعه قرار گرفته است و در محور اجتماعی نیز به تربیت پسران برای حضور و برقراری روابط مؤثر در جامعه و تربیت جنسی پسران در اسلام پرداخته ایم.

به طور کلی با بررسی این موضوع در ابعاد یاد شده چنین برداشت می شود که بخش قابل توجهی از تربیت دینی پسران، به وجوه مشترک انسانی بازگشت دارد که تفکیک جنسیتی در آن راه ندارد و یا کم رنگ و ضعیف است لکن هر چه به سمت نقش های اختصاصی پسران در جامعه و خانواده حرکت نماییم، با تمایز روش ها و اهداف فرعی مواجه می گردیم به عنوان نمونه در تربیت جنسی پسران حساسیت ها و جزئیاتی مورد توجه قرار می گیرد که ای بسا در مورد دختران به گونه ای دیگر باید بدان توجه نمود.

نکته دیگر آن که این تحقیق آشکارا می نمایاند که برای تربیت دینی پسران نیازی مبرم به تغییر و بازسازی ساختار فرهنگی و عادات جامعه و بازگشتی دوباره به اسلام داریم.

کلمات کلیدی: تربیت، مربی، متربی، تعلیم، آموزش و پرورش، تهذیب، تزکیه، ادب، اخلاق، دین، تربیت دینی، پسران، اسلام، اصل و شیوه.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	۱- تبیین موضوع رساله
۲	۲- اهمیت و جایگاه موضوع
۳	۳- هدف از تحقیق و ذکر سؤال های اصلی و فرعی و فرضیه موضوع
۴	۴- پیشینه تحقیق
۸	۵- روش تحقیق

بخش اول: کلیات

۱۱	فصل ۱: مفهوم شناسی واژه های کلیدی
۱۱	۱- تربیت و واژگان نظیر آن
۱۱	۱-۱ تربیت
۲۵	۲-۱ تعلیم
۲۷	۳-۱ تزکیه
۳۲	۴-۱ ادب
۳۷	۲- دین
۳۹	۳- تربیت دینی
۴۴	۴- تربیت اخلاقی

۴۷..... ۵- پسر بچه

۴۸..... ۶- مبانی اصول و شیوه

۵۰..... فصل ۲: تبیین محدوده سنی مورد بحث در تحقیق و علت انتخاب آن

۵۶..... فصل ۳: تبیین علت و ضرورت تمایز تربیت دینی پسران از دختران

۵۶..... ۱- نگاهی به یکسانی زن و مرد در شئون انسانی

۵۹..... ۲- تفاوت بین زن و مرد

۶۰..... ۱-۲ تفاوت های تکوینی بین زن و مرد

۶۰..... ۱-۱-۲ تفاوت های تکوینی زن و مرد از نظر علوم تجربی و اجتماعی

۶۳..... الف- تفاوت های فیزیولوژیکی و جسمی

۷۰..... ب- تفاوت های مربوط به رفتار و روان

۷۲..... ج- تفاوت های ادراکی، هوشی و استعدادی

۷۷..... ۲-۱-۲ تفاوت های تکوینی زن و مرد از نظر اسلام

۸۰..... ۲-۲ تفاوت های تشریحی بین زن و مرد

۸۲..... ۳- چرا در تربیت تفاوت ها را باید در نظر آورد

۸۶..... کرانه

- فصل ۴: تبیین اهداف و مقاصد تربیت دینی پسران در اسلام..... ۸۷
- ۱- اهداف تربیتی اسلام در خصوص ارتباط انسان با خدا..... ۸۷
- ۲- اهداف تربیتی اسلام در خصوص ارتباط انسان با خود..... ۹۰
- ۱-۲ بعد روحانی..... ۹۱
- ۱-۱-۲ اهداف شناختی..... ۹۱
- ۲-۱-۲ اهداف گرایشی..... ۹۵
- ۳-۱-۲ اهداف ارادی، عاطفی..... ۹۶
- ۲-۲ بعد جسمی..... ۹۶
- ۳-اهداف تربیتی اسلام در ارتباط انسان با دیگران..... ۹۷
- ۴- اهداف تربیتی اسلامی در رابطه با طبیعت..... ۹۸
- کرانه (روش تقسیم بندی مطالب در بخش های آینده)..... ۹۹

بخش دوم: تربیت اخلاقی پسران

- مقدمه..... ۱۰۲
- ۱- شناخت نفس و مراتب آن..... ۱۰۸
- ۲- گناه و آثار سوء آن بر تکامل انسان..... ۱۱۲

- ۱۱۶ ۳- اصول تربیت اخلاقی
- ۱۲۴ ۴- روش های تربیت اخلاقی پسران
- ۱۴۲ فصل اول: صفات نفسانی عمل کننده (رابطه انسان به خدا)
- ۱۴۲ ۱- محبت
- ۱۴۳ ۱-۱ بررسی راه کارهای تقویت محبت به خدا در پسران
- ۱۴۸ ۲- توکل
- ۱۵۲ ۳- شکر
- ۱۵۶ ۳-۱ بررسی راه های تقویت صفت شکر
- ۱۵۸ ۴- بیم
- ۱۶۱ ۴-۱ راه های تقویت خوف و خشیت از پروردگار در متربیان
- ۱۶۴ ۴-۲ خطرات موجود در کسب صفت نفسانی خوف
- ۱۷۵ ۵- امید
- ۱۷۸ ۵-۱ راه های تقویت رجاء و امید
- ۱۸۱ ۵-۲ حسن ظن به خدا
- ۱۸۷ ۵-۳ نشاط
- ۱۸۹ فصل دوم: صفات نفسانی عمل کننده (رابطه ی انسان با خود)

- ۱- انکسار نفس..... ۱۸۹
- ۱-۱ آفات انکسار نفس..... ۱۹۱
- الف- احساس حقارت..... ۱۹۱
- راهکارهای مبارزه با احساس کهنتری..... ۱۹۳
 - شیوه های رفتاری که تحقیر کودکان را به دنبال دارد:..... ۱۹۸
- ب - عجب..... ۲۰۱
- آثار سوء عجب..... ۲۰۴
- ۲- زهد..... ۲۱۳
- ۱-۲ ثمرات زهد..... ۲۱۴
- ۲-۲ سخاوت..... ۲۱۶
- ۲-۲ قناعت..... ۲۱۸
- ۲-۲ آفات زهد..... ۲۱۹
- الف) حب دنیا..... ۲۱۹
- ب) خمودی و سستی..... ۲۲۱
- ج) بخل..... ۲۲۲
- ۳- قوت نفس..... ۲۲۵

۲۲۹ ۳-۱ آثار مثبت قوت نفس

۲۲۹ الف) اعتماد به نفس

۲۳۲ ب) ثبات (قاطعیت و تصمیم گیری)

۲۳۴ ج) غیرت

۲۳۵ ه) همت بلند

۲۳۶ ۴- صبر و شکیبایی

۲۴۱ کرانه

بخش سوم: تربیت اعتقادی و علمی پسر بچه ها

۲۴۶ مقدمه

۲۵۲ فصل ۱: تربیت اعتقادی

۲۵۲ ۱- موانع معرفت

۲۵۴ ۲- تربیت پسر بچه ها در زمینه توحید و خداشناسی

۲۵۷ ۲-۱ راهکارهای متوجه ساختن مرتبی به وجود خدا

۲۶۳ ۲-۲ بررسی راه های آشنایی مرتبیان با دلایل خداشناسی

۲۷۱ ۲-۳ ایجاد ارتباط قلبی بین مرتبی با خدا (آشنایی با صفات و اسماء الهی)

- ۲۷۴ ۳- راه های پرورش شناخت و ایمان به نبوت و امامت
- ۲۷۴ ۳-۱ بیان داستان های قرآنی و شرح حال پیامبران و اقوام مختلف
- ۲۷۹ ۳-۲ آشنایی متریبان با پیامبر اسلام ﷺ
- ۲۸۲ ۳-۳ اهتمام به تکریم و بزرگداشت پیامبر ﷺ
- ۲۸۷ ۳-۴ توجه معنوی و قلبی به پیامبر و اهل بیت ﷺ
- ۲۹۰ ۳-۴-۱ زیارت قبور شریفه اهل بیت ﷺ
- ۲۹۴ ۳-۴-۲ شرکت در مجالس اهل بیت ﷺ
- ۲۹۸ ۳-۴-۳ بزرگداشت غدیر خم و تکریم سادات
- ۳۰۳ ۳-۴-۴ مهدویت و انتظار
- ۳۰۷ ۳-۵ راهکارهای شناخت و انس با قرآن
- ۳۱۶ ۴- راه های پرورش شناخت و ایمان به معاد
- ۳۱۸ ۴-۱ اثبات امکان معاد از راه قدرت الهی در قالب داستان
- ۳۱۹ ۴-۲ بکارگیری اسلامی متنوع برای روز قیامت

۳۱۹	۳-۲ استدلال های عقلی در اثبات وجود معاد
۳۱۹	۲-۲ تحریک عواطف و احساسات انسان ها
۳۲۰	۵-۲ تجسم اعمال
۳۲۰	۶-۲ نامه عمل
۳۲۱	۷-۲ گواهان روز قیامت
۳۲۱	۸-۲ توصیف نعمت های بهشت و جهنم
۳۲۲	کرانه
۳۲۳	فصل ۲: تربیت علمی
۳۲۴	۱- اهمیت تحصیل علم از دیدگاه اسلام
۳۳۲	۲- محتوای آموزش پسران در دو هفت سال دوم و سوم
۳۳۷	۳- آداب تعلیم و تعلم
۳۳۸	۴- اصول آموزش
۳۴۴	۵- آداب آموزش
۳۴۴	۵-۱ شروع با نام خدا
۳۴۴	۵-۲ وضو و طهارت

۳۴۴ ۳-۵ دعا و استمداد از خدا
۳۴۵ ۴-۵ آرامش معلم
۳۴۶ ۵-۵ عدالت بین دانش آموزان
۳۴۶ ۶-۵ تواضع
۳۴۷ ۷-۵ عفت کلام
۳۴۷ ۸-۵ احترام به حریم کلاس درس و علم
۳۴۸ ۹-۵ عمل به آموزه ها
۳۴۹ کرانه

بخش چهارم: تربیت عبادی پسر بچه ها

۳۵۲ مقدمه
۳۵۴ فصل ۱: بررسی برخی ملاک ها و ارزش های مؤثر در عبادات
۳۵۴ ۱- اخلاص در بندگی
۳۵۷ ۲- حضور قلب در عبادت
۳۶۱ ۳- آفات عبادات
۳۶۲ ۴- تکلیف و شرایط آن

۳۶۳ الف - بلوغ

۳۶۴ ب - عقل

۳۶۴ ج - قدرت

۳۶۵ ۵- تقلید

۳۶۶ فصل ۲: تربیت عبادی پسر بچه ها در رابطه با نماز

۳۶۸ ۱- آموزش نماز

۳۷۰ ۱-۱ آموزش نماز به کودکان از تولد تا سن ۶ - ۷ سالگی

۳۷۶ ۲- آموزش نماز به کودک از ۷ تا ۱۲ سال

۳۷۹ ۳- آموزش نماز به پسران ۱۲ - ۱۵ سال

۳۸۰ ۲- مسجد و نقش آن در نهادینه نمودن اقامه نماز

۳۸۴ ۳- آشنایی با روح نماز

۳۸۶ ۴- توجه به نماز های دیگر

۳۹۲ ۵- ذکر

۳۹۴ ۶- دعا

۳۹۸ فصل ۳: تربیت عبادی پسر بچه ها در رابطه با سایر فروع دین

۳۹۸ ۱- روزه

۴۰۲ ۲- حج

- ۳- زکات و خمس ۴۰۳
- ۴- امر به معروف و نهی از منکر ۴۰۳
- ۴-۱ روش های امر به معروف و نهی از منکر ۴۰۶
- ۵- تولی و تسری ۴۰۷
- ۶- جهاد ۴۱۰
- ۶-۱ جهاد ابتدایی ۴۱۱
- ۶-۲ جهاد دفاعی ۴۱۱
- ۶-۳ جهاد با اهل بغی ۴۱۲
- کرانه ۴۱۴

بخش پنجم: تربیت دینی پسر بچه ها در ارتباط با خانواده

- مقدمه ۴۱۷
- فصل ۱: تربیت پسران در رابطه با والدین ۴۲۱
- ۱- ویژگی های وظایف فرزندان نسبت به والدین ۴۲۱
- ۲- وظایف فرزندان نسبت به پدر و مادر ۴۲۵
- ۳- رابطه پسران با پدر ۴۲۹
- ۴- اعمالی که فرزند حق ندارد در آن با پدر و مادر مخالفت کند ۴۳۰

- فصل ۲: تربیت پسران در رابطه با دیگر اعضای خانواده ۴۳۲
- فصل ۳: تربیت پسران در رابطه با خانواده گسترده (ارحام) ۴۳۷
- ۱- شناخت صلۀ واجب و مستحب ۴۴۱
- ۲- برخی مصادیق صلۀ رحم ۴۴۲
- ۳- مصادیق رحم ۴۴۸
- ۴- قرابت سبب وجود نفقه بر مکلف می باشند ۴۵۰
- ۵- مصادیق دیگری از رحم در روایات ۴۵۱
- ۶- آفات و موانع صلۀ رحم ۴۵۱
- ۷- تأثیر صلۀ رحم بر بهداشت روانی کودکان و نوجوانان ۴۵۴
- کرانه ۴۵۷

بخش ششم: تربیت دینی پسر بچه ها در زمینه اخلاق و مهارت های اجتماعی

- فصل ۱: تربیت اجتماعی پسر بچه ها ۴۵۹
- ۱- آثار روابط اجتماعی ۴۵۹
- ۲- مؤلفه های ارتباط اجتماعی مؤثر ۴۶۱
- ۱-۲ همدلی ۴۶۱
- ۱-۱-۲ سعه صدر ۴۶۳

- ۴۶۲ ۲-۱-۲ همدردی
- ۴۶۲ ۳-۱-۲ خیرخواهی
- ۴۶۵ حسد، رذیله مقابل خیرخواهی
- ۴۶۶ ۴-۱-۲ گوش دادن مفید و فعال
- ۴۶۹ ۵-۱-۲ توجه به زبان بدن
- ۴۶۹ ۶-۱-۲ خودافشایی
- ۴۷۰ ۷-۱-۲ اطلاع از ویژگی های گروه های مختلف
- ۴۷۱ ۸-۱-۲ مهرورزی و احترام نامشروط
- ۴۷۱ ۲-۲ ارتقاء مهارت های کلامی
- ۴۷۵ ۱-۲-۲ عوامل مخل روابط کلامی
- ۴۷۵ الف- دروغ
- ۴۷۷ ب- غیبت
- ۴۸۰ ج- تهمت
- ۴۸۱ د- سخن چینی
- ۴۸۲ ه- سرزنش

۴۸۲ و- اهانت

۴۸۳ ز- مجادله

۴۸۳ ۳-۲ ارتقاء روابط غیر کلامی

۴۸۵ الف- حسن خلق

۴۸۷ ب- تواضع

۴۸۸ ۲-۳-۲ عوامل مختل روابط غیر کلامی

۴۸۸ الف- خشم

۴۸۹ ب - بدخلقی

۴۸۹ ۴-۲ توجه به جنبه های ظاهری و جسمانی

۴۹۰ ۲-۴-۱ لباس

۴۹۲ ۲-۵ مهارت حل مسأله

۴۹۳ ۲-۵-۱ آثار مهارت حل مشکل

۴۹۴ ۲-۵-۲ چگونه مهارت حل مسأله را در خود بوجود آوریم؟

۴۹۶ ۲-۵-۳ شناخت انواع مسأله

۴۹۶ ۲-۵-۴ عملیاتی نمودن حل مشکل

کرانه ۵۰۰

فصل ۲: تربیت جنسی پسر بچه ها ۵۰۱

۱- تربیت جنسی چیست؟ ۵۰۱

۲- مبانی اصول و تربیتی جنسی در اسلام ۵۰۳

۱-۲ وجود گزینه جنسی ۵۰۳

۲-۲ تمایل به بعد معنوی و فضیلت دوستی ۵۰۵

۳- شیوه های تربیت جنسی پسران ۵۰۶

۱-۳ تربیت جنسی پسران در کودکان ۵۰۶

۱-۱-۳ تربیت جنسی غیر مستقیم پسران ۵۰۶

الف- حیا ۵۰۷

ب- عفت ۵۰۹

ج- غیرت در ناموس ۵۱۰

۲-۱-۳ تربیت جنسی مستقیم پسران ۵۱۲

الف- آموزش جنسیت و نقش جنسی و پرورش هویت جنسی ۵۱۲

ب- پیشگیری از زمینه های تحریک جنسی ۵۱۵

- ۱- پرهیز از انجام عمل جنسی در حضور کودک ۵۱۶
- ۲- اجازه گرفتن فرزندان برای ورود به اتاق والدین ۵۱۷
- ۳- پرهیز از برهنگی در منظر کودکان و کودکان را برهنه نمودن ۵۱۸
- ۴- پرهیز از لمس عورت کودک ۵۱۹
- ۵- ایجاد محدوده هایی در بوسیدن طفل ۵۲۰
- ۶- جداسازی محل خواب کودک ۵۲۱
- ۷- ممانعت از بازی های جنسی ۵۲۲
- ۸- ممانعت از بازی با آلت تناسلی ۵۲۳
- ج- پاسخ دادن مناسب به سؤالاتی که پسران در مورد مسائل جنسی می پرسند ۵۲۴
- د- نگهداری حیوان در خانه و پرورش گل و گیاه ۵۲۶
- ۲-۳ تربیت جنسی پسران در نوجوانی ۵۲۷
- ۱-۲-۳ ارائه اطلاعات و آگاهی لازم در مورد تغییرات زمان بلوغ ۵۲۷
- ۲-۲-۳ پرورش هویت جنسی نوجوان ۵۲۸
- ۳-۲-۳ توجه به نیاز جنسی و جهت دهی مطلوب به آن ۵۳۰
- ۴-۲-۳ آموزش شیوه های کنترل تحریکات جنسی ۵۳۱
- (ا) کنترل نگاه ۵۳۲

- ۵۳۶ (ب) آموزش روابط با جنس مخالف
- ۵۴۰ (ج) کنترل حس لامسه
- ۵۴۲ (د) پرهیز از محرکات جسمی
- ۵۴۴ (ه) کنترل قوه خیال نوجوان
- ۵۴۴ (و) پرهیز از گوش دادن به موسیقی
- ۵۵۰ (ز) پرهیز از محرکات شنیداری و گفتاری دیگر
- ۵۵۱ (ح) پرهیز از عوامل محرکات محیطی
- ۵۵۲ (ط) تنظیم دوستی ها
- ۵۵۴ کرانه

بخش هفتم: خاتمه

- ۵۵۶ نگاهی کلی به پژوهش حاضر و بررسی نتایج حاصله
- ۵۶۱ فهرست منابع
- ۵۷۸ ضمیمه ها